

Wyrok z dnia 10 lutego 2000 r.

II UKN 389/99

Wynagrodzenie pracownika Polskiej Akademii Nauk za czas nieobecności w pracy uzasadniającej wypłatę świadczeń przewidzianych w ustawie z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.), do którego zachowywał prawo na podstawie przepisów szczególnych, podlegało wliczeniu do podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne.

Przewodniczący: SSN Teresa Romer, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 10 lutego 2000 r. sprawy z wniosku Polskiej Akademii Nauk Zakład Genetyki Człowieka w P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w P. o składki na ubezpieczenie społeczne, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 marca 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 9 marca 1999 r. [...] oddalił apelację Polskiej Akademii Nauk-Zakładu Genetyki Człowieka w P. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 22 czerwca 1998 r. [...], oddalającego odwołanie strony apelującej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w P. z dnia 5 lutego 1998 r., zobowiązującej do uwzględnienia składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy w kwotach odpowiednio 6.848,15 zł oraz 390,10 zł wraz z odsetkami.

W okresie od lutego 1992 r. do marca 1996 r. Zakład Genetyki Człowieka PAN w P. wypłacał pracownikom naukowym zasiłki chorobowe, macierzyńskie i opiekuńcze, pomimo, że na podstawie art. 105 ust. 5 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o

szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.) w związku z art. 60 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo – rozwojowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 44, poz. 194 ze zm.) i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1986 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów ustawy o jednostkach badawczo – rozwojowych na placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. Nr 17, poz. 91 ze zm.), za czas nieobecności w pracy z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego oraz konieczności sprawowania osobistej opieki nad dziećmi lub chorymi członkami rodziny zachowywali oni prawo do wynagrodzenia. Od wypłaconych świadczeń pracodawca nie odprowadził składek na ubezpieczenie społeczne.

Zgodnie z § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r., Nr 68, poz. 330 ze zm.), w brzmieniu sprzed 1 lipca 1997 r., podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne obejmowała dochód w gotówce i w naturze z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy. Wynagrodzenie za czas choroby i urlopu macierzyńskiego jest takim dochodem. Powołany przepis rozporządzenia o składkach dotyczy bowiem dochodu „z tytułu pracy wykonywanej”, a nie „z tytułu pracy wykonanej faktycznie”. Z tych względów wynagrodzenie wypłacone pracownikom w miejsce zasiłków z ubezpieczenia społecznego powinno być wliczone do podstawy wymiaru składek.

Polska Akademia Nauk zaskarżyła ten wyrok kasacją. Wskazując jako jej podstawę naruszenie § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. „poprzez błędną jego wykładnię i przyjęcie bezpodstawne, że wypłaty u powoda z tytułu usprawiedliwionej nieobecności w pracy ze względu na chorobę lub urlop stanowią podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne pracowników”, oraz § 1 i § 7 ust. 1 tego rozporządzenia w związku z art. 1 ust. 5 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo – rozwojowych w związku z art. 48b ustawy z dnia 17 lutego 1960 r. o Polskiej Akademii Nauk (jednolity tekst: Dz.U. z 1970 r. Nr 4, poz. 35), poprzez przyjęcie, że rozporządzenie „ma zastosowanie do Polskiej Akademii Nauk w części dotyczącej należności wypłaconym pracownikom powoda z tytułu usprawiedliwionej nieobecności z powodu choroby, opieki oraz urlopu macierzyńskiego”, wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uchylenie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 grudnia 1997 r. (zmienionej decyzją z dnia 4 lutego 1998 r.) lub o jego uchylenie i przekazanie sprawy organowi rentowemu do

ponownego rozpoznania. Zdaniem strony skarżącej, Sądy obu instancji użyty w § 7 ust. 1 rozporządzenia o składkach zwrot „z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy” zinterpretowały rozszerzająco, co ze względu na parapodatkowy charakter składek, jest niedopuszczalne. Wynagrodzenia wypłacone za czas usprawiedliwionej nieobecności w pracy nie są należnościami z tytułu wykonywania pracy. Pośrednio wynika to z art. 80 KP, zgodnie z którym pracownikowi nie przysługuje wynagrodzenie za czas niewykonywania pracy. Do podstawy wymiaru składek może być wliczany tylko dochód uzyskany za pracę wykonaną faktycznie. O takim rozumieniu zwrotu „dochód z tytułu wykonywania pracy” świadczy zmiana § 7 rozporządzenia o składkach dokonana rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1997 r. (Dz.U. Nr 20, poz. 107).

Poza tym, według art. 48b ustawy o Polskiej Akademii Nauk, wprowadzonego dekretem Rady Państwa z dnia 27 grudnia 1974 r. o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk, pracownikom naukowo – badawczym za czas niezdolności do pracy wskutek choroby przysługiwał zasiłek chorobowy. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1986 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów ustawy o jednostkach badawczo – rozwojowych na placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk naruszało wówczas obowiązującą Konstytucję. Jako akt hierarchicznie niższy nie mogło ono uchylać dekretu Rady Państwa - aktu prawnego hierarchicznie wyższego. Choć formalnie rozporządzenie to zostało uchylone dopiero ustawą z dnia 25 kwietnia 1997 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. Nr 75, poz. 469) nigdy nie mogło stanowić skutecznej podstawy prawnej do wypłaty pracownikom PAN za czas choroby wynagrodzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezpośrednim przedmiotem rozpoznawanej sprawy jest spór o obowiązek odprowadzenia składek na ubezpieczenie społeczne od wynagrodzenia gwarancyjnego przysługującego pracownikom naukowym Polskiej Akademii Nauk w okresie ich nieobecności w pracy wskutek choroby lub innych zdarzeń aktualizujących prawo do świadczeń z ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.). Sporne między stronami jest jednak także zagadnienie rodzaju świadczeń należnych pracownikom PAN za czas nieobecności w

pracy usprawiedliwionej zdarzeniami ubezpieczeniowymi – chorobą, urlopem macierzyńskim i opieką, które ma istotne znaczenia dla rozstrzygnięcia kwestii poprzedniej. Nie jest to więc tylko „sprawa o określenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne”, co uzasadniałoby stosownie do art. 393 pkt 5 KPC odrzucenie kasacji, lecz przede wszystkim o ustalenie obowiązku opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne. Z tego względu kasację należało rozpoznać merytorycznie.

Strona skarżąca zakwestionowała pogląd prawny przyjęty przez Sądy obu instancji, że pracownicy naukowcy Polskiej Akademii Nauk za czas nieobecności w pracy wskutek choroby zachowują prawo do wynagrodzenia. Stanowisko Zakładu Genetyki Człowieka PAN w P. nie jest trafne. Art. 48b ustawy o Polskiej Akademii Nauk z dnia 17 lutego 1960 r. dodany przez art. 1 pkt 6 dekretu z dnia 27 grudnia 1974 r. o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. Nr 50, poz. 319), obowiązujący od 1 stycznia 1975 r., stanowił, iż „pracownikowi naukowo – badawczemu powołanemu na podstawie mianowania przysługuje w czasie trwania stosunku pracy zasiłek z ubezpieczenia społecznego w okresie czasowej niezdolności do pracy z powodu choroby przez okres do 1 roku”. Art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo - rozwojowych upoważniał Radę Ministrów do rozciągnięcia rozporządzeniem, na wniosek Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego lub Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk, niektórych przepisów tejże ustawy na pracowników PAN. Rozporządzenie z dnia 21 kwietnia 1986 r. zostało wydane na podstawie przepisu ustawowego późniejszego od dekretu. Nie ma wobec tego zasadnych podstaw do kwestionowania jego mocy obowiązującej. Artykułu 48b ustawy o PAN nie uchylił §1 rozporządzenia w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów ustawy o jednostkach badawczo – rozwojowych na placówki naukowe PAN. Przepis ten, zgodnie z zasadą *lex posterior derogat legi priori*, został zastąpiony przez art. 60 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. Rozciągnięcie z dniem 1 stycznia 1986 r. art. 60 ustawy o jednostkach badawczo - rozwojowych na pracowników PAN, znaczyło w istocie odesłanie do przepisów ustawy o szkolnictwie wyższym, tj. do art. 148 ust. 5 – 8 ustawy z dnia 4 maja 1982 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 1985 r. Nr 42, poz. 201), a następnie do art. 105 ust. 5 ustawy z dnia 12 września 1990 r. Tym samym ujednotaczono w zakresie świadczeń za czas niezdolności do pracy wskutek choroby sytuację formalną wszystkich pracowników nauki, niezależnie od miejsca ich zatrudnienia.

Wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy jest „dochodem w gotówce z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy” w rozumieniu § 7 ust. 1 rozpo-

ządzenia z dnia 29 stycznia 1990 r. Nie przekonuje argument strony skarżącej powołujący art. 80 KP na uzasadnienie jej przeciwnego stanowiska. W zdaniu drugim tego przepisu ustawodawca dopuścił bowiem możliwość zachowania prawa do wynagrodzenia za czas niewykonywania pracy, gdy przepisy prawa pracy tak stanowią. Takim przepisem w odniesieniu do nauczycieli akademickich jest wprost art. 105 ust. 5 ustawy o szkolnictwie wyższym, stosowany w odniesieniu do pracowników jednostek badawczo – rozwojowych z mocy bezpośredniego odesłania zawartego w art. 60 ustawy o jednostkach badawczo - rozwojowych i do pracowników Polskiej Akademii Nauk na podstawie odesłania pośredniego – z mocy § 1 rozporządzenia z dnia 21 kwietnia 1986 r. poprzez art. 60 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r.

Rozporządzenie z dnia 25 lutego 1997 r. zmieniające § 7 rozporządzenia o składkach nie wprowadziło nowych reguł ustalania podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne. Nowelizację tę należy raczej postrzegać jako wyjaśniającą wątpliwości powstałe w okresie kilkuletniego stosowania tego przepisu, zmienianego także wcześniej. Jakkolwiek §7 w zmienionej wersji nie ma zastosowania w sprawie, która wszak dotyczy lat 1992 – 1996, jego punkt 21 wyłącza z podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne tylko wynagrodzenie wypłacone za czas niezdolności do pracy wskutek choroby na podstawie art. 92 §1 KP. Ze względu na bardzo ścisły związek tego wynagrodzenia z zasiłkiem chorobowym nie można go utożsamiać z wynagrodzeniem za czas nieobecności w pracy, do którego pracownik zachowuje prawo z mocy przepisów szczególnych. Tak więc wbrew intencji strony skarżącej, § 7 rozporządzenia o składkach w nowym brzmieniu wcale nie dowodzi słuszności zaprezentowanej przez nią interpretacji tego przepisu w wersji sprzed jego zmiany.

Rozpoznając kasację Sąd Najwyższy wziął pod rozwagę także okoliczność, że opłacenie składki od wynagrodzenia wypłaconego w miejsce zasiłków z ubezpieczenia społecznego jest dla pracowników korzystne. Na gruncie bowiem art. 4 ust.1 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) okresy zwolnienia z opłacania składek z tytułu pobierania zasiłków (i wynagrodzenia z art. 92 §1 KP, które wliczane jest do okresu zasiłkowego) są okresami nieskładkowymi. Nieobciążenie składką na ubezpieczenie społeczne wynagrodzeń wypłaconych pracownikom za czas ich nieobecności w pracy usprawiedliwionej okolicznościami uzasadniającymi nabycie prawa do zasiłków z ubezpieczenia społecznego

miałoby negatywny wpływ na wysokość należnych tym pracownikom w przyszłości świadczeń emerytalno-rentowych.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² KPC, orzekł jak w sentencji.

=====